

zejména pokud jde o řemesla (str. 126). Veliký rozkvět uměleckého hrnčířství v Arretiu — máme-li uvést příklad nad jiné markantní — nedává tomuto zjednodušenému obrazu za pravdu.

Vcelku však lze recenzi uzavřít pochválením především nakladatelství Mladá fronta za to, že se rozhodlo přiblížit široké české veřejnosti — kniha vyšla v nákladu 24 000 výtisků — tajemný etruský svět i problematiku s jeho poznáváním spatou a že vypracováním tohoto úkolu pověřilo nikoli senzacechtivé publicisty, nýbrž střídavě a kritické odborníky, jejichž výsledkem je dílo stojící pevně na bázi vědecké a přitom psané přijatelně a zajímavě pro každého, kdo rád čte o dávném, zapadlém lidstvu.

Josef Česka

N. N. Zaleskij, K historii etruskoj kolonizacii Italiji v VII—IV vv. do n. e. (Etruski v Kampaniji, etruski, greki i Karfagen v V a IV vv. do n. e.). Izdatelstvo Leningradskogo universiteta. 1965. Stran 123.

Většina současných etruskologů se dnes dívá na Etrusky a jejich kulturu jako na jev typický především pro dějiny staré Itálie. Otázka nejasného původu Etrusků ustupuje dnes před problémem formování etruského národa v procesu dlouhotrvajícího vzájemného působení s jinými etnickými prvky obyvatelstva Itálie. Sovětský historik N. N. Zaleskij uveřejnil již řadu prací, které se dotýkají tohoto okruhu otázek: K historii pronikновения etruskov v oblast faliskov i goroda Kapeny (Učenyje zapiski Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta, 1958), Etruski v Liguriji (Vestnik drevnej istoriji, 1958), Etruski i Karfagen (sb. Drevnij mir, 1962), Etruski v Severnoj Italiji (Izd. LGU, 1959; srov. SPFFBU E6). Jeho nejnovější práce — jak napovídá již i podtitul — se zabývá otázkami osídlení Kampanie Etrusky v VII.—IV. stol. př. n. l.

V úvodní části první kapitoly (str. 5—12) autor kriticky rozebírá zprávy antických spisovatelů (Diodoros Sicilský, Dionysios Halikarnasský, Hekataios Miletský, Herodotos, Pindaros, Polybios, Strabo, analista Cn. Gellius, Livius, Plinius Starší, Varro aj.), které svědčí — byť někdy i jen nepřímou — o osídlení Kampanie Etrusky. Ve druhé části této kapitoly (str. 12—37) je sebráno na 40 etruských a oských nápisů vykopaných v hlavních etruských městech v Kampanii (Capua, Nola, Suessula a Saticula). Š výjimkou známého nápisu na hliněné tabulce (text není v knize uveden) z Kapuy, který patří mezi nejdělnější dosud známé texty v etruském jazyce, jsou všechny ostatní nápisy jen zcela krátké, neboť byly napsány na nádobách rozličného typu. Ačkoliv jsou na nich zpravidla jen uvedena jména majitele nebo dárece, jsou pro nás velmi významné. Jejich srovnáváním se jmény z ostatních oblastí etruského vlivu autor dochází k závěru, že etruská kolonisté přicházeli do Kampanie z mnoha různých etruských měst, nejčastěji však asi z Clusia a Persuie. O příchodu kolonistů z různých míst Etrurie svědčí kromě toho i fonetické a morfologické rozdíly ve srovnávaných textech. V další části této kapitoly (str. 37—60) uvádí Z. některá významná místa archeologických výzkumů (Capua, Nola, Suessula, Nuceria Alfaterna, okolí Picentiny, Pompeje a Cumae) a věnuje pozornost těm památkám materiální kultury, které naznačují panství Etrusků v Kampanii. V závěru kapitoly (str. 60—66) jsou uvedeny názory různých badatelů (Pallottino, Maiuri, Heurgon, Lattes, Fell, Ceci, Patroni aj.) na řešenou otázku.

Druhá kapitola (str. 66—108) je věnována otázce osídlení Kampanie před bitvou u Kum (r. 474 př. n. l.). Autor tu nejprve (str. 66—69) porovnává názory nejznámějších badatelů na nejstarší obyvatele této oblasti, dále (str. 69—78) pojednává o stycích Etrusků s Kampanií před její kolonizací, o příčinách, době, směru a výchozích bodech této kolonizace a dochází posléze k závěru, že v VI. stol. ovládali již Etruskové v Kampanii převážnou část území. Podstatnou část této kapitoly (str. 79—94) věnuje Z. problému spolku dvanácti etruských měst v Kampanii, o němž víme ze zmínky u Strabona. Není známo, kdy byl spolek založen, která města byla spolku účastna a jaký byl jeho charakter. S jistotou se dá pouze říci, že střediskem tohoto spolku byla Kapua; o příslušnosti dalších měst lze pouze vyslovovat domněnky. Např. podle Patroniho patřila do svazku ještě města Nola, Acerrae, Nuceria, Calatia, Salernum, Plistia, Pompeje, Marcina, Poseidonia, Batulum a Volcei. O správnosti zařazení posledních tří měst do spolku autor pochybuje. V závěru kapitoly (str. 99—108) se dotýká vzájemných styků mezi Etrusky a Řeky před bitvou u Kum.

Ve třetí kapitole (str. 109—120) shromažďuje autor a komentuje kusé zprávy, které se týkají vztahů mezi Etrusky, Řeky a Kartágem po bitvě u Himery r. 480 př. n. l. a událostí po bitvě u Kum, která znamenala konec etruské námořní moci a začátek úpadku jejich nadvlády v Kampanii.

Dodatek na posledních dvou stránkách obsahuje stručnou zprávu o nálezů tří zlatých destiček, který byl učiněn v r. 1964 při vykopávkách města Pyrgoi na pobřeží Tyrhénského moře. Destičky

obsahují jeden punský nápis a dva etruské. Ačkoliv jejich obsah bude asi podobný, nejedná se o bilingvu.

Kniha je doplněna několika obrázky v textu, přehlednou mapkou Kampanie a plánky Kapuy a Pompejí.

Čeněk Prutký

Cn. Naevii Belli Punici carminis quae supersunt. Edidit *Wl. Strzelecki*. Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri MCMLIV, pp. XXXIX + 40.

Lidská i básnická osobnost Cn. Naevia a nedostatečně dochované zbytky jeho díla znova a znova lákají klasické filology, aby se pokusili o řešení hlavního naeviovského problému, tj. kompozice epické skladby *Bellum Poenicum*, prvního rozsáhlého básnického díla s látkou ze současné doby v Římě. Interpretace asi 50 zlomků, z nichž nejdelší nepřesahuje rozsah tří veršů, naráží, zdá se, na nepřekonatelné obtíže, protože se jen zřídka může zachytit pevného bodu, a je odkázána většinou na hypotézy, jež i důmyslné zdůvodnění je vyracena hypotézou novou, ještě důmyslnější.

I Strzelecki se ve svém vydání Naeviových zlomků, jež je málo pozměněným otiskem „domá-cího“ vydání z roku 1959 (*Cn. Naevii Belli Punici carminis quae supersunt* edidit, *Prolegomenon capita duo praemisit*, Polska Akademia Nauk, Wratislaviae 1959), pokouší o rekonstrukci obsahu eposu. Je tomu věnováno 32 stran úvodu. Je ovšem k tomuto úkolu nejvyšší povolán. Jeho první práce o Naeviovi vyšla před více než před 30 lety (*De Naeviano belli Punici carmine quaestiones selectae*. Rozpr. Wyd. Filol. PAU 65,2 Kraków 1935). Výsledků jeho bádání použili ve svých vydáních zejména E. V. Marmorale (*Naevius Poeta*, Firanze² 1950) a S. Mariotti (*Il bellum Poenicum e l'arte di Nevio*, Roma 1955). Největší zásluha Strzeleckého je v interpretaci zlomku 4, v němž se mluví o Gigantech. Dříve se totiž mělo za to, že v I. knize eposu se vypravovalo o Aeneově bloudění a dějinách Říma a Kartága, v dalších pak o punské válce. Strzelecki dokazoval, že epické vyprávění se po způsobu homérských básní začalo vpádem Římanů na Sicílii, pokračovalo dobytím Akragantu roku 262 př. n. l., tam však Diův chrám, na jehož západní stěně bylo zobrazeno dobytí Tróje, dal básníkovi podnět k tomu, aby do tohoto vypravování vložil dřívější dějiny Říma. Takovým způsobem bylo dosaženo jednoty a ucelenosti díla. Proti této interpretaci byly vysloveny vážné námitky (K. Büchner, *Der Anfang des Bellum Poenicum des Naevius*, *Humanitas Romana* 1957, 13–34) — sporný fragment s Giganty prý nemá s Diovým chrámem nic společného, spíše souvisí s popisem lodi —, ale Strzelecki svůj původní názor nezměnil.

Velmi problematický je výklad zlomku 26, jehož rukopisné čtení u Nonia 116,31 M je zcela jistě porušeno a k jehož uspokojivé interpretaci bylo potřeba pět zásahů do textu. Ostatně sám Strzelecki si je vědom této slabiny, ale uspokojivější řešení zatím podáno nebylo.

Strzelecki opatřil své vydání vzorným a pečlivým kritickým aparátem, praktickými srovnávacími tabulkami s ohledem na vydání Morelovo (*Fragmenta Poetarum Latinorum epicorum et lyricorum*, Lipsiae in aed. B. G. Teubn. MCMXXVII), Marmoraleho a Mariottiho a obvyklým indexem a tak z něho učinil cennou pomůcku, která usnadní práci dalším badatelům.

Antonín Hartmann

Plutarchi Vitae parallelae. Vol. I. fasc. I. *Recognoverunt Cl. Lindskog et K. Ziegler*. Tertium recensuit *K. Ziegler*. Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri MCMLX, pp. XXI + 423.

Protože druhé vydání prvního svazku Plutarchových *Životopisů* z roku 1957, připravené samostatně K. Zieglerem, spoluautorem prvního vydání *Životopisů*, které začalo vycházet již r. 1914, bylo v krátké době rozebráno, přikročil Ziegler k novému vydání. Opět do něho pojal pět prvních dvojic životopisů v pořadí, v němž jsou zachovány v tzv. třísvazkové recenzi (*recensio tripartita*): Theseus—Romulus, Solon—Publicola, Themistocles—Camillus, Aristides—Cato maior, Cimon—Lucullus.

V přemluvě, přetištěné z větší části beze změny z 2. vydání, ukazuje Ziegler, že při textové kritice Plutarcha není možné rekonstruovat text podle stemmatu, nýbrž že je nutno vybrat čtení podle smyslu. Důsledkem toho byly četné emendace. Takový postup hodně závislý na subjektivním názoru vydavatele našel právec své kritiky (H. Erbse v podrobné recenzi 2. vydání tohoto svazku v *GNOMON* 30, 1958, str. 519—527). A tak v 3. vydání přihlédl Ziegler k novým pracím z posledních tří let, tak zejména k Flaceliérově a Juneauxově edici některých životopisů s francouzským překladem E. Chambryho z r. 1957. Pod vlivem Erbsových vývodů také změnil svůj názor na časovou prioritu obou recenzí a vrátil se k svému původnímu názoru, že dvousvazková recenze (*recensio bipartita*) pochází z pozdější doby, a častěji než Lindskog dává přednost čtení Y